

Utjecaj religije na razvoj obitelji u društvu

Palavra, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:235146>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

Barbara Palavra

**UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI U
DRUŠTVU**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Fakultet ekonomije i turizma

„Dr. Mijo Mirković“

UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI U DRUŠTVU

Završni rad

Barbara Palavra

JMBAG: 0303065088, redovan student

Studijski smjer: Marketinško upravljanje

Kolegij: Ekonomska sociologija

Mentor: doc. dr. sc. Saša Stjepanović

Pula, srpanj 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile
u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom
_____ koristi na način
da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi
Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova
Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o
autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja
otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ

SAŽETAK	6
1. UVOD.....	2
2. POJAVA RELIGIJE I NJEN POVIJESNI RAZVOJ.....	3
2.1. SEKULARIZACIJA RELIGIJE	4
3. DEFINIRANJE RELIGIJE	6
3.1. RELIGIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	7
4. OBITELJ	10
4.1. FUNKCIJE OBITELJI	11
4.1.1. REPRODUKTIVNA FUNKCIJA OBITELJI	11
4.1.2. SOCIJALIZACIJSKA FUNKCIJA OBITELJI	12
4.1.3. EKONOMSKA FUNKCIJA OBITELJI	12
4.1.4. SEKSUALNA FUNKCIJA OBITELJI.....	13
5. RAZVOJ OBITELJI	14
5.1. BUDUĆNOST RAZVOJA OBITELJI	14
6. POSTMODERNISTIČKA OBITELJ	16
7. UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI	17
7.1. UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI U RH.....	19
8. UTJECAJ KATOLICIZMA NA RAZVOJ OBITELJI U HRVATSKOM DRUŠTVU	21
8.1. OSOBNI OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE	23
9. ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA.....	27

SAŽETAK

Kroz ovaj završni rad obrađena su dva zasebna pojma, a to su religija i obitelj. Kroz rad se prvenstveno objašnjava što je religija, kako je ona nastala, kakvo je njezino podrijetlo i kako se ona kroz vrijeme razvijala. Religija je kroz vrijeme u društvu imala velikih utjecaja, te se kroz ovaj završni rad opisalo kakvi su njeni utjecaji bili ranije na društvo a kakvi su danas.

Obitelj je drugi pojam koji je obrađen kroz ovaj rad. Obitelj je zajednica koja se, baš kao i religija, kroz vrijeme i društvo mijenjala, odnosno mijenjala je svoj oblik, strukturu, definiciju itd. Objašnjava se kakva je zajednica bila obitelj prije a kakva je danas i kakav je odnos članova unutar obitelji danas.

Između pojmova obitelji i religije postoji velika povezanost, te je upravo to i glavni dio ovog završnog rada, tj. objasniti kakva je povezanost između tih dvaju pojmova. U radu je objašnjen utjecaj religije na razvoj obitelji u društvu RH te je opisano na koji način religija utječe na društvo.

Cijeli rad je prožet usporedbama ranijeg načina življenja s današnjim te usporedbama ranijeg shvaćanja pojmova religije i obitelji.

Utjecaj religije na razvoj obitelji u RH je jasno opisan i preciziran, odnosno jasno se vidi postoji li utjecaj religije i na koji način je religija utjecala ranije na razvoj obitelji a na koji način danas religija (Katolicizam) utječe na obitelji u Hrvatskoj.

1.UVOD

Ovaj završni rad obradit će dvije teme a to su religija i obitelj. Kroz rad će se objasniti pojam religije i pojam obitelji te ispitati ima li religija utjecaj na razvoj obitelji u društvu. Pri izradi ovog rada koristit će se podaci prikupljeni na internetskim stranicama, brojna stručna literatura te istraživanja vezana za temu rada.

Pojam religije objašnjen je kroz sociološko stajalište te je kao takav vrlo teško definiran. Religija kod svakog čovjeka ima različito značenje jer svaki čovjek ima svoj pogled na religiju i vjeru te je svatko različito tumači. Kroz ovaj rad objasniti će se što religija predstavlja, kako se tumači, koja je njezina svrha bila prije te kakav je njezin utjecaj na društvo u današnje vrijeme.

Obitelj je također pojam koji je danas vrlo teško objašnjiv. Kroz ovaj rad će se prikazati definicija tradicionalne obitelji koja se prije smatrala jednim tipom obitelji te je usporediti sa definicijom suvremene obitelji i navesti kakve sve tipove obitelji susrećemo u današnje vrijeme.

Cilj ovog završnog rada je utvrditi odnos između dva pojma koja se često vežu jedan na drugi jer se još uvijek smatra da je obitelj zajednica koja nastaje putem religijskih obreda, no kroz ovaj rad će se utvrditi je li to još uvijek tako i utječe li religija na današnje društvo unutar Republike Hrvatske. Cijeli rad bit će prožet usporedbama današnjeg i prijašnjeg shvaćanja religije kao i usporedbama čovjekovog shvaćanja vjere i važnosti obitelji danas naspram prije. Tradicionalna obitelj usporedit će se sa današnjom obitelji kao i različita ponašanja unutar različitih tipova obitelji koje odgovaraju ili ne odgovaraju katolicizmu kao najzastupljenijoj vjeri u Hrvata.

U posljednjem djelu ovog završnog rada ispitat će se kakav je utjecaj religija imala prije na obitelj te kakav ima danas. Prema svim prikupljenim podacima i na temelju jednog istraživanja odgovorit će se na pitanje koje se krije u samom naslovu ovog rada, a to je: utječe li religija na razvoj obitelji u društvu?

2. POJAVA RELIGIJE I NJEN POVIJESNI RAZVOJ

Pojam religije je teško definiran, jer je religija i sama po sebi veoma složen fenomen. Religija predstavlja jedan od elemenata ljudske svijesti i duhovne kulture. Riječ religija nastala je od latinskog glagola *religio/religare* što u prijevodu znači povezati. Taj pojam prvi put upotrebljava kršćanski filozof Laktancije, no on je taj pojam koristio u smislu povezivanja čovjeka s drugim bićima, prirodom i Bogom.

Sociologija religije se u 19. stoljeću bavila s dva glavna pitanja: „Kako je religija započela?“ i „Kako se religija razvijala?“. Charles Darwin je u svom djelu „O podrijetlu vrsta“ pokušao protumačiti razvoj i podrijetlo vrsta, kao što su i sociolozi pokušali objasniti podrijetlo i razvoj društva te društvenih institucija. U tom nastojanju da se otkrije podrijetlo religije otkrile su se 3 glavne teorije: totemizam, animizam i naturizam.

Totemizam je predstavljao oblik religije u kojem su se društva klanski organizirala i vjerovala u jedan određeni predmet ili pojavu. Totem je predstavljao glavnu vezu među članovima klana, a predmeti koji su predstavljali totem su pripadali prirodnim fenomenima poput mora, mjeseca, grmljavina itd. Isto tako birali su toteme unutar životinjskih i biljnih vrsta. Totem se predstavljao kao sveta stvar koja je služila u religijskim obredima. Članovi klana su najčešće određivali ime klana prema odabranom totemu, a imali su pravo i unutar klanova zabraniti konzumiranje određene životinjske vrste kojoj totem pripada. Totemizam je najstariji oblik religije, a njegove izvedenice su već spomenuti animizam i naturizam.

Animizam je najstariji oblik religiozne svijesti čovjeka, a dolazi od latinske riječi *anima* što u prijevodu znači dah duša. Animizam se javlja još u doba paleolitika, a označava vjerovanje u prisutnost duhova u živim i neživim pojavama, vjerovanje u duhovna bića, demone, duše ili božanstva. Iako animizam postoji od paleolitika danas je zastupljen među mnogim ljudskim zajednicama širom svijeta, a posebice se očuvao u raznim etničkim zajednicama u Kini, u nekim dijelovima Zapadne Afrike, dok je tragove animizma moguće isto tako pronaći i u suvremenim kompleksnim religijama.

Oblik religije pod nazivom „naturizam“ predstavljao je čovjekovo vjerovanje u prirodne sile poput vjetrova, neba, zvijezda i sl., kao i vjerovanje u predmete koje je nalazio u prirodi a od kojih je očekivao pomoć. To su primjerice bile biljke, životinje, stijene.

Politeizam ili mnogoboštvo je starija forma religije od monoteizma. Politeizam predstavlja vjeru u više bogova a nastao je od totetizma i animizma, odnosno personifikacijom sila i pojava iz prirode. Visoko razvijene politeističke religije, poput grčke i rimske nazivaju se mitologijama. Danas postoje samo tradicionalna vjerovanja, a jedine veće politeističke religije su japanska vjera šinotizam te hinduizam. Za razliku od politeizma, monoteizam označava vjerovanje u samo jedno, sveobuhvatno i univerzalno Božanstvo, tj. u jednoga Boga te ga prikazuje kao duhovno biće. Najraširenije monoteističke religije su kršćanstvo i islam. U današnjici su uz kršćanstvo i islam najviše zastupljene židovstvo i bahaizam. Većina ljudi danas na Zemlji su monoteisti.

2.1. SEKULARIZACIJA RELIGIJE

Sociolozi su se u prošlom stoljeću najviše bavili proučavanjem fenomena sekularizacije, odnosno odvajanjem ljudskog načina življenja od religije i religijskih institucija. Sekularizacija je bila jedna od ključnih snaga preobrazbe srednjovjekovnog društva u moderno društvo. Sociolozi su smatrali da je sekularizacija neophodan proces za društvo te su vjerovali da će taj proces „pogurati“ srednjovjekovno agrarno društvo u pobjedonosni hod ka modernom društvu 19. stoljeća.

Pojam sekularizacije je višeznačan i vrlo kompleksan jer se odnosi na mnogo raznorodnih i složenih značenja. Ona od devetnaestog stoljeća na dalje predstavlja odnos društvo - religija. Sekularizacija ima i svoje pravno poimanje koje se odnosi na prenošenje crkvenog vlasništva (samostana, crkvenih posjeda, biskupijskih područja) u vlasništvo države. Prema tome se događala i „sekularizacija klerika“, odnosno svođenje svega crkvenog i religijskog na laički stalež, a potom je došlo i do potpunog opadanja i gubljenja religioznosti. Relevantnost religije u suvremenom svijetu je bila u potpunosti izgubljena. Jedno od glavnih obilježja modernog, novog, suvremenog društva je kriza i opadanje religije uopće.

Kraj dvadesetog stoljeća donosi kršćanskoj crkvi bolnu krizu identiteta. Konzumentsko društvo predstavlja pojedince kojima materijalno bogatstvo i tjelesni užici ispunjavaju njihove životne potrebe te religiju ne shvaćaju potrebnom u svom životu pa stoga dolazi do krize identiteta crkve. Društvo je postalo sve manje opterećeno moralnim pitanjima, a takva su se pitanja sve više odražavala u političkim debatama koje su se prvenstveno bavile materijalnim bogatstvom društva. Time se

lagano izmicalo tlo religijskom utjecaju. Moderna društva su postajala sve više sekularna, a sve religijsko i sveto je gubilo svoje značenje. Religijske institucije su gubile važnost i utjecaj na društvo te su dakle, sekularizacijski procesi, zahvatili sve. Zahvatili su ne samo moderno, suvremeno društvo, nego su zahvatile i čovjeka u potpunosti, obuhvatile su njegovu svijest, svijest suvremenog čovjeka.

Crkva je morala reagirati na sekularizacijske procese ali od Nje se tražilo da se uklopi u suvremenost svijeta kako ne bi bila isključena iz građenja humanijeg društva. „Od Crkve se traži osuvremenjivanje (aggiornamento) kroz praćenje znakova vremena, jer Crkva ne želi biti isključena iz građenja humanijeg društva. Stoga postkoncilna enciklika *Ecclesiam suam* Pavla VI. daje zadaću uključivanja u svijet kroz dijalog. Tri su razine dijaloga: dijalog s cijelim čovječanstvom, dijalog s onima koji vjeruju u Boga i dijalog među kršćanima (odijeljenom braćom). Isti papa u kasnijoj enciklici *Evangelii nuntiandi* upozorava na dramu „dramu našeg vremena“ zbog rascjepa između evanđeoskih vrijednosti i kulture našeg vremena. Ona se posebno pokazuje u pokušaju izgradnje ateističkog humanizma koji završava u sekularizmu, tj. zatvaranju čovjeka u granice materijalnog svijeta. (Pavao VI., 1979.;1991.) Svojim zauzimanjem oko gorućih pitanja suvremenog svijeta Crkva je ostala uključena u promišljanje i izgradnju humanijeg svijeta.“¹

Sekularizacija je zahvatila novog čovjeka u suvremenom svijetu i obilježila novi vijek, no ljudi su bez obzira na val sekularizacije osjetili potrebu za religijom i religioznošću svakog čovjeka posebno. Ovdje govorimo o procesu revitalizacije religije koju je donio postmodernizam. Naime, postmodernizam je zadavao sve veće zadaće Crkvi i proširio je njen religijski utjecaj. Čovjek osjeća sve veću potrebu za uključivanjem u javne procese, osjeća se društvena potreba za religijom i individualna potreba čovjeka za religijskim pripadanjem. Kao reakcija na sekularizaciju, dogodio se „vjerski preporod“ koji je doveo do reafirmacije vrijednosti rada, discipline, uzajamne pomoći i solidarnosti koje su u većini slučajeva, kada nisu bile u mogućnosti državne birokracije, preuzimale vjerske skupine.

¹ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 162

3. DEFINIRANJE RELIGIJE

Što je religija i čemu religija uopće služi pitanje je koje zadire u probleme sociološkog pristupa fenomenu religije. Poteškoća odgovaranja na to pitanje je u činjenici da se društvo neprestano i ubrzano mijenja. Usprkos tome, sociologija uspijeva pružiti niz elemenata razumijevanja društvene uloge religije i pokazati na koje se sve načine religija isprepliće s čovjekom i njegovim društvom.

Jedan od sociologa koji je do svoje definicije religije došao na temelju proučavanja oblika religijske svijesti od ranih do industrijskih društava je sociolog Emile Durkheim. U djelu „Elementarni oblici religioznog života“ E. Durkheim je izložio interpretaciju religije s funkcionalističkog gledišta. On tvrdi da društvo dijeli svijet na dvije kategorije: „svetu“ i „svjetovnu“. Religija je za njega „unificirani sistem vjerovanja i prakse povezanih sa svetim stvarima, to jest onim što je izdvojeno i zabranjeno.“² On opisuje religiju kao sustav vjerovanja i običaja vezanih uz izdvojene i zabranjene stvari, a te stvari naziva „svetima“. Prema njegovom shvaćanju svi koji prihvaćaju takvo vjerovanje i običaje vezani su uz Crkvu. Durkheim vidi trajnu vitalnost religije u potrebi društva za pripadnosti, za snagom kolektivne svijesti koju pruža religija. Zbog toga se religija mora prilagođavati društvenim promjenama i tako olakšati poteškoće za odgovorima na pitanje: „što je religija?“.

Talcott Parsons bio je američki sociolog koji je oko 1950. i 1960. godine bio jedan od najvažnijih sociologa u SAD-u te je imao veliki utjecaj u svojoj struci. Prema njegovoj definiciji religija je dio sistema kulture. Religiozna uvjerenja, prema Parsonsu, osiguravaju smjernice za ljudsko djelovanje i standarde po kojima se može ocjenjivati ljudsko djelovanje. On drži da je religija usmjerena na određene probleme koji se događaju u svim društvima. Parsons shvaća religiju kao mehanizam za prilagođavanje nekim neočekivanim događajima na koje se čovjek ne može pripremiti ili prilagoditi, kao na primjer smrt. On dokazuje da religija nudi mogućnost prilagođavanja i mirenja i sa neizvjesnim situacijama pomoću raznih rituala. Religija održava društvenu stabilnost, ublažujući napetost i frustracije koje bi mogle poremetiti društveni napredak.

Na tragu je Durkheimove definicije i definicija američkog sociologa Glenna Vernona: „Religija je onaj dio kulture koji se sastoji od zajedničkih vjerovanja i običaja, koji ne

² Haralambos, Heald. Globus nakladni zavod: Uvod u sociologiju, 1980. Str. 436

samo što identificiraju i definiraju natprirodno i sveto te čovjekov odnos prema njima, već koji također to (natprirodno i sveto) povezuju s poznatim svijetom na takav način da grupu opskrbljuje moralnim definicijama o tome što je dobro (tj. u skladu s natprirodnim) i što je loše (tj. što natprirodnom proturječi).“³

Religiji, kao pojmu istraživanja moguće je pristupiti s dva stajališta, a to je shvaćanje čovjeka kao „homo policus“ ili kao „homo religiosus“. Ranije navedene tri definicije religije su opisane sa stajališta čovjeka koji je „homo politicus“, odnosno definiciji religije su prišle kao sastavnici kulture nekog određenog društva te kao socijalnoj činjenici.

Drugi način razmatranja religije je onaj s pozicije čovjeka kao „homo religiosusa“. Čovjek s takvog stajališta vidi religiju kao način života. Kršćanski teolog Hans Küng za religiju tvrdi da je ona „...socijalno-individualno realiziran odnos prema nečemu što nadilazi ili obuhvaća čovjeka i njegov svijet, a oživotvoruje se u tradiciji i zajednici (u nauku, etici, a najviše u obredima): odnos prema posljednjoj istinskoj stvarnosti (apsolut, Bog, nirvana), kako se to uvijek treba razumijevati.“⁴

3.1. RELIGIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatsku povijest obilježava pripadništvo bivšoj socijalističkoj državi u kojoj je hrvatsko društvo bilo lišeno vjerske slobode i prava na svoju nacionalnost, odnosno nacionalnu posebnost. Vlada RH 25. lipnja 1991. godine proglasila je odcjepljenje od Jugoslavije. Uspostavom samostalne države uspostavljaju se i nacionalne ali i vjerske slobode.

Hrvatskoj je bio nametnut Domovinski rat u kojem je Katolička crkva brinula za hrvatsku nacionalnu vrijednost te je u tim okolnostima uslijedilo i povezivanje vjerskog i nacionalnog i u političkim procesima koji su se tada odvijali. Crkva je u Domovinskom ratu imala veliku ulogu kroz instituciju kojoj je na čelu bio katolički teolog Adalbert Rebić. „Naime, na čelo Ureda za prognanike i izbjeglice RH (osnovan 22.11.1991.) postavljen je ugledni katolički teolog Adalbert Rebić. Ured je surađivao s Ministarstvom unutarnjih poslova te Uredom za veze s UNPROFOROM. Dakle, riječ je o svjetovno-političkoj instituciji koja koristi poziciju Crkve u narodu za što bolje

³ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str.156

⁴ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 156

djelovanje.“⁵ Crkva je tada pomagala izbjeglicama i prognanicima, no osim njih Crkva je pružala svim vjernicima potporu i nadu u pobjedu pravde. Rat je povećao potrebu za osloncem i utjehom u religijskom vjerovanju. Potreba društva za molitvom, mirom i utjehom Crkva je služila mise, organizirala molitve za mir, moljenje krunica i slično. Godina 1990-ih se povećao i broj krštenih i broj crkveno vjenčanih, kao i broj crkveno sahranjenih. „Uspoređujući razdoblje 1985.-1989. s razdobljem 1990.-1994. pokazao se porast broja krštenih za 54,81% (posebice je velik porast krštenih iz prije sklopljenih civilnih brakova - čak za 213,80%), porast broja crkveno vjenčanih za 40,33%, kao i porast broja crkveno sahranjenih za 28,52%.“⁶

Kroz pozicioniranje Crkve u sociopolitičkom sustavu događala se sve veća religioznost Hrvata te je stvorena potreba za religijom kao za najjasnijim znakom nacionalnog identiteta. „Hrvatskom se društvu događa ubrzana revitalizacija religije, ono što M. Tomka naziva uskrsnuće društvenog značenja religije koje se pokazuje kroz porast religioznosti među stanovništvom, kroz pozicioniranje Crkve u sociopolitičkom sustavu, kroz religijsko uključivanje u oblikovanje identiteta naroda, kao i kroz instrumentalizaciju religije i religioznosti u svrhu stabilizacije društvenih prilika.“⁷

Crkva je u novoj poziciji u društvu, u novom svijetu, zadržala svoju tradicionalnost i moralne vrijednosti, no ona prihvaća svjetovne procese i počinje se medijski promovirati. Društvo je prepoznalo Crkvu kao zajednicu koja okuplja Hrvate baš zbog povijesnog manifestiranja hrvatstva kroz katoličanstvo. Hrvatsko društvo sve više sudjeluje vjerskim obredima, hodočašćima, sakramentima... Padom komunizma se Crkva u Hrvatskoj počela sve više pojavljivati u političkom životu, TV emisijama, a i sve se više vraćala, u komunizmu oduzeta, crkvena imovina.

Zahvaljujući promociji u vlastitom aranžmanu kao i promociji u aranžmanu politike, ali i zahvaljujući svojem povijesnom značenju, Crkva je u Hrvatskoj zaživela kao zajednica i ustanova koja okuplja Hrvate, kršćane, vjernike koji imaju potrebu za molitvom i osjećajem pripadnosti jednoj zajednici koja ulijeva nadu i povjerenje

⁵ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 164

⁶ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 164

⁷ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 163

hrvatskom stanovništvu u „bolje sutra“. U Republici Hrvatskoj se od ukupnog broja stanovništva čak 86,28% stanovništva izjašnjava kao katolici. Ostale vjere koje su prisutne u Hrvatskoj su muslimani, protestanti, židovi, a nailazimo i na istočne religije. Prema zadnjem popisu stanovništva u RH postoji velik broj i skeptika, ateista i nevjernika. Postotak od 86,28% katolika govori nam da u RH većina stanovništva živi monoteističku vjeru, kršćanstvo te da je Crkva u hrvatskom narodu opstala unatoč svim povijesnim događanjima.

Tablica 1. – Popis stanovništva RH prema vjerskim opredjeljenjima 2001., 2011. god

	Popis 2001.		Popis 2011.	
	Broj	%	Broj	%
Republika Hrvatska	4.437.460	100,00	4.284.889	100,00
Katolici	3.903.551	87,97	3.697.143	86,28
Pravoslavci	195.969	4,42	190.143	4,44
Protestanti	11.824	0,27	14.653	0,34
Ostali kršćani	10.569	0,24	12.961	0,30
Muslimani	56.777	1,28	62.977	1,47
Židovi	495	0,01	536	0,01
Istočne religije	969	0,02	2.550	0,06
Ostale religije, pokreti i svjetonazori	524	0,01	2.555	0,06
Agnostici i skeptici	1.547	0,03	32.518	0,76
Nisu vjernici i ateisti	98.376	2,22	163.375	3,81
Ne izjašnjavaju se	130.985	2,95	93.018	2,17
Nepoznato	25.874	0,58	12.460	0,29

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/usp_04_HR.htm, internetski izvor, 28. Travnja 2019., 16:18h

U tablici 1 vidljiva je usporedba dvaju popisa stanovništva RH prema vjerskim opredjeljenjima. Promatrali su se popis stanovništva iz 2001. godine i 2011. godine. Prvo što uočavamo je da se stanovništvo u RH od 2011. godine smanjilo za 152,571 stanovnika. Od ukupnog broja stanovništva (4.437.460) 2001. se 87,97% stanovništva izjasnilo da su katolici, dok se 2011. godine taj postotak smanjuje za 1,69%. Uspoređujući nacionalne manjine u RH, vidljivo je da u Hrvatskoj ima najviše pravoslavaca (4,44%), a najmanji postotak pripada Židovima koji iznosi 0,01%. Islamskoj vjeroispovijesti pripada 62,977 građana hrvatskog stanovništva, prema tome Islam je druga po veličini vjera nacionalnih manjina u RH. U Hrvatskoj također postoje i ostale religije, ateisti, agnostici, oni koji se ne žele izjasniti...

4. OBITELJ

Socijalizacija je proces usvajanja društvenih vrijednosti i normi. Čovjek od rođenja usvaja pravila koje postavlja društvo. Pravila koje društvo uspostavlja nisu konstantna, ona se mijenjaju zavisno od stupnja čovjekovog razvoja i drugih uvjeta od kojih bitno ovisi ponašanje čovjeka kao pojedinca. U procesu socijalizacije djeluju mnogi faktori i uvjeti koji utječu na pojedinca ali i na društvene vrijednosti i norme.

Socijalizacija je osnovni generator vrijednosti koje čovjek usvaja i reproducira na ostale osobe u svom okruženju. Ona je temelj ljudskog postojanja te bez nje čovjek ne bi imao osjećaj mjere i obvezatnosti prema drugima, ali i prema sebi, ne bi prakticirao odredbe, vještine zanimanja, suda i sl.

Najraniji proces socijalizacije započinje od rođenja i razvija se do određenog stupnja u okviru obitelji, zatim se nastavlja u okviru obrazovanja, odnosno školskog sistema, a kasnije i u globalnoj zajednici, društvu. U obitelji pojedinac usvaja smjernice za život i preuzima neke određene norme društva. Čovjek se pomoću obitelji lakše socijalizira i ulazi u društvenu zajednicu, preuzimajući određene uloge u društvu.

U tradicionalnom europskom društvu obitelj je bila nezaobilazna institucija društvenog života. Obitelj je bila oslonac dominantnoj religiji, a preko nje i vladajućem feudalnom poretku. U obitelji su sklapani brakovi prema važećim pravilima socijalne skupine kojoj je obitelj pripadala. Razvodi brakova, izvanbračne zajednice, izvanbračna djeca i slično bili su potpuno neprihvatljivi za tradicionalnu obitelj. Tradicionalna obitelj je za svakog pojedinca imala tradicionalno značajnu ulogu. Obitelj je bila zajednica koja je podizala dijete, odgajala ga u svojoj religiji, upravljala ga na društvene norme koje su se štovale u njihovoj zajednici te „stvarale“ čovjeka kojem je bila bitno određena budućnost u okviru normi, uvjerenja i odredbi koje su bitne u njihovoj društvenoj zajednici.

Na obitelj u suvremenom europskom društvu se više uopće ne gleda kao na nezaobilaznu instituciju društvenog života. Sve manje se na obitelj gleda kao brakom reguliranu zajednicu. Modernizacijom društva su postale društveno prihvatljive izvanbračne zajednice, istospolni brakovi, slobodne veze i singularne obitelji. U suvremenom društvu se sve više raspravlja o obitelji jer je ona ogledalo društva i iz stanja obitelji se može uočiti i trenutno stanje, ali i budućnost društva.

4.1. FUNKCIJE OBITELJI

Proučavajući klasifikacije obiteljskih funkcija raznih autora sociološke i pedagoške znanosti, uočljivo je kako se neke funkcije smatraju elementarnima, bez kojih ne bi bilo obitelji i koje ne bi mogla obavljati niti jedna druga zajednica ili institucija na način na koji ih obavlja obitelj. Riječ je o biološko reproduktivnoj, socijalizacijskoj odnosno odgojno-obrazovnoj funkciji i o ekonomskoj funkciji. Također postoji i seksualna funkcija koja ne mora biti realizirana unutar same obitelji, no smatra se kako je i to jedna od funkcija obitelji.

U objašnjenju obiteljskih funkcija vodit ću se prema Parsonsovim kategorizacijama funkcija obitelji, budući da govori o temeljnom postulatu obitelji kao sastavnice društva i društva u globalnom smislu: socijalizaciji odnosno odgojno-obrazovnoj funkciji u kontekstu prenošenja društveno-kulturnih činjenica, generalizacija, usvajanja normi, izgradnje stabilne i adaptirane ličnosti kojoj se dozvoljava. Poželjno je zadržati i iskazati individualitet u određenoj mjeri, pritom ne narušavajući demokratski poredak, ne rušeći norme, ne zalazeći u devijantnost živeći i iskazujući se u duhu humanističko – demokratskih nastojanja razvoja globalnog društva. Iako su Parsonsove analize temeljene na primjerima američke obitelji, primjenjive su i u drugim društveno – kulturnim sredinama.

4.1.1. REPRODUKTIVNA FUNKCIJA OBITELJI

Reproduktivna funkcija obitelji je stara koliko i ljudska vrsta. U obitelji nastaje novi život, a on se dalje održava i nastavlja stvaranjem potomstva. Uporište reproduktivne funkcije je u kontinuitetu života ljudske zajednice. Problem suvremene obitelji je dezintegracija, odnosno raščlanjivanje obitelji na sve manji broj članova. Obitelj se razbija na sve manji broj članova smanjenjem broja djece. Sve je veći broj obitelji s jednim djetetom ili s dvoje djece. Kriza obitelji je drugi problem suvremene obitelji koji također utječe na natalitet, odnosno na pad nataliteta. Krizu obitelji nazivamo još i dezorganizacija, odnosno „poremećaj“ suvremene obitelji. Jedni od glavnih uzroka dezorganizacije su porast životnog standarda i promjena karaktera suvremene obitelji.

4.1.2. SOCIJALIZACIJSKA FUNKCIJA OBITELJI

Govoreći o „temeljnim i nesvodivim“ funkcijama obitelji, Parsons spominje primarnu i sekundaru socijalizaciju. Primarnom socijalizacijom podrazumijeva onu unutar obitelji tijekom ranog razvoja djeteta. Sekundarna socijalizacija za Parsonsa predstavlja utjecaje van obitelji, utjecaje društvene sredine, školskih kolega, prijatelja... Primarna socijalizacija uključuje dva procesa, a to su internalizacija kulture društva u kojoj dijete živi i strukturiranje ličnosti. U ovoj funkciji roditelji odgojem pripremaju djecu za preuzimanje društvenih normi i vrijednosti ponašanja.

„Parsons tvrdi da su obitelji „tvornice“ koje „proizvode ljudske ličnosti“. Smatra da je u tom procesu obitelj od ključne važnosti s obzirom na to da primarna socijalizacija zahtijeva kontekst koji pruža toplinu, sigurnost i uzajamnu podršku. Drži da je osim obitelji nemoguće zamisliti bilo koju drugu instituciju koja bi mogla osigurati takav kontekst“ (Haralambos -Holborn, 2002,509, Schaefer).

Mnogi kritičari Parsonsovih teza tvrde da Parsons idealizira obitelj i da ne razmatra moguće alternative obitelji te smatraju da Parsons „zanemaruje dvosmjerni interakcijski proces koji se odvija između roditelja i djece“ (Haralambos-Holborn,2002:510,Schaefer).

Upravo je socijalizacijska funkcija obitelji ono što obitelj najčešće održava na okupu. Kada bi obitelj počela slabiti u obnašanju ove zadaće, moglo bi doći do raspada obitelji, do njezina uništenja i do gašenja obitelji kao primarne zajednice, a potom i do narušavanja društva, budući da se obitelj smatra okosnicom izgradnje šire društveno – kulturne zajednice. To bi bila najveća kriza obitelji.

4.1.3. EKONOMSKA FUNKCIJA OBITELJI

Patrijarhalne obitelji su se smatrale proizvođačkim jedinicama odnosno zajednicom proizvođača. Danas to nije moguće jer suvremene obitelji ne posjeduju sredstva za proizvodnju te je za razliku od patrijarhalne, suvremena obitelj zajednica potrošača. Suvremena obitelj radom i prihodima osigurava egzistencijalne potrebe svih članova. Cilj obitelji je usmjeren k porastu životnog standarda te pomoću prihoda obitelj osigurava ekonomsku egzistenciju. Život u zajednici zahtijeva osiguranje stambenog prostora, osiguranje odjeće, hrane i pića i ostalih bitnih sredstava za duhovni život i biološko održanje.

4.1.4. SEKSUALNA FUNKCIJA OBITELJI

Postoje mnoga pravila i norme ponašanja koje u nekim društvima zabranjuju spolnu aktivnost izvan bračne zajednice. Takvim se pravilima sprječavaju razorna djelovanja na društveni poredak u slučaju kada bi spolni nagon bio posve slobodan.

U današnjem svijetu odvaja se reproduktivna funkcija od funkcije zadovoljenja spolnog nagona. Cilj reproduktivne funkcije je produljenje ljudske vrste, dok je kod seksualne funkcije cilj predstavlja zadovoljenje intimnih želja supružnika. Ove dvije funkcije su blisko vezane zbog toga što kasnije iz seksualne funkcije dolazi do reproduktivne. U suvremenom društvu, spolni odnos prije sklapanja braka nije tabu tema i sve je više izvanbračne djece, kao i brakova zasnovanih upravo rođenjem djece začete tijekom izvanbračnih odnosa.

5. RAZVOJ OBITELJI

Razvoj obitelji je usko vezan sa razvojem društva. Obitelj predstavlja kamen temeljac za društvo i da nema obitelji ne bi postojalo ni društvo. S razvojem društva događaju se promjene moralnih i pravnih normi koje se primarno pokazuju kroz život obitelji. Poliandrija/poligamija, monogamija, patrijarhalna ili matrijarhalna obitelj, potvrda su da obitelj ima utjecajno mjesto u društvu, kao i promjene uloga muškaraca i žena... Norme, bilo moralne ili pravne u današnjem svijetu ne prihvaćaju poligamnu vezu odnosno da muškarac istovremeno ima više žena, no prije je to bilo moralno i društveno, ali i zakonski prihvatljivo (izuzevši neke arapske zemlje ili vjerske zajednice koje prihvaćaju poligamne veze pod određenim uvjetima). Još jedna od stečevina društvenog razvoja je zabrana incesta. Suvremeno društvo je zakonom zabranilo brak među krvnim srođnicima.

Do bitnih promjena dolazi u industrijskom društvu. Obitelj se u industrijskom društvu prestaje smatrati proizvodnom zajednicom te članovi obitelji počinju zarađivati izvan kuće. Za razliku od predindustrijskog društva koje je razvijalo autarkične obitelji i biološke odnose među članovima, u industrijskom društvu se obitelj okreće u sebe i gube se veze moralne podrške s drugim obiteljima.

Obitelj u suvremenom svijetu doživljava brojne promjene, no svejedno je velika većina ljudi i dalje gleda kao jedinu, pravu zajednicu.

5.1. BUDUĆNOST RAZVOJA OBITELJI

U bliskoj budućnosti neće se događati neke bitne promjene koje bi ostvarile velike razlike između tadašnje obitelji i suvremene, naše obitelji. Ipak u nadolazećem periodu će se pripremati uslovi za promjene u strukturi ali i u odnosu obitelji i društva, kao i promjene odnosa unutar članova obitelji. Futuristi predviđaju povećanje materijalnog bogatstva i životnog standarda. Homogenizacijom društva će nestajati razlike između industrijskih i poljoprivrednih struktura, između razvijenih i zaostalih područja, između seoskog i gradskog stanovništva te između patrijarhalnog i demokratskog načina života. U budućnosti se očekuje sve veći razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti, razvoj pedagoških i socijalnih ustanova, kao i razvoj uslužnih službi, servisa za domaćinstvo i slično

Gledajući na obiteljske funkcije i dalje će reproduktivna funkcija biti jedna od najvažnijih zadaća obitelji. Obitelji u budućnosti i dalje planiraju broj djece te se odlučuju na stvaranje manje obiteljske zajednice s jednim ili dva djeteta.

Najveće promjene će se događati u ekonomskoj funkciji obitelji jer će proizvodnja postepeno izlaziti iz obiteljskih okvira. Očekuje se još veći porast društvene potrošnje i ekonomska funkcija će se svesti na najmanju razinu. Od svih obiteljskih funkcija najviše će se zadržati socijalizacijska funkcija. Ona će ostati jezgra koje će omogućiti najuspješniju socijalizaciju pojedinca i istovremeno jačati utjecaj društvenog odgoja djece i mladih.

Obitelj bi i u budućnosti trebala biti izvor topline, sreće, ljubavi i sretnog djetinjstva i u tome će obitelj biti i ostati nezamjenjiva. Niti jedna druga zajednica ili institucija ne može pružiti osjećaj pripadnosti kao što to može obitelj.

6. POSTMODERNISTIČKA OBITELJ

Postmodernizam se razlikuje od prethodnog razdoblja moderne po drugačijem sustavu vrijednosti i normi. U doba moderne za društvo je vrijedilo načelo „ili-ili“, tj. nešto je prihvatljivo ili neprihvatljivo, dobro ili loše... U postmoderni to načelo prelazi u zagovaranje veznika „i“, tj. nešto može biti i dobro i loše, prihvatljivo i neprihvatljivo... Za modernu je također karakteristično tzv. „društvo rizika“. „Društvo rizika predstavlja razvojnu fazu modernoga društva u kojoj se socijalni, politički, ekološki i individualni rizici, koji su izazvani dinamikom inovacije, otimaju institucijama kontrole i osiguranja koje su vrijedile za industrijsko društvo.“⁸

S društvom rizika nestaje i jasnoća uloge obitelji u društvu. Odgovornost, solidarnost i uzajamnost unutar članova obitelji se također izgubila. Sve moguće krize društva počele su zahvaćati i obitelj te se pretvaraju u krize obitelji. Obiteljsku krizu prepoznajemo u sve većem broju izvanbračnih zajednica, povećava se i broj razvoda, homoseksualnih brakova, surogat majki i slično.

Postmodernističke promjene ostavljaju dubok trag na obiteljski život. Genezu krize obitelji možemo pratiti i kroz društveni razvoj. Kako se sve više razvijalo društvo dolazilo je do sve manjeg broja članova obitelji. Društvo u kojem dominira poljodjelstvo je imalo brojnu obitelj koja je zajedničkim radom doprinosila obiteljskom gospodarstvu. S vremenom dolazi industrijsko društvo koje smanjuje broj članova obitelji i stvara uloge unutar nje. Tako je otac (muž) bio zadužen za rad u industriji i održavanje obitelji, dok je žena bila zadužena za kućanstvo i odgoj djece. „S nastupom industrijalizacije, počela je nastajati i nova vrsta kućanske ekonomije: obiteljska nadničarska ekonomija. U toj ekonomiji je bilo karakteristično da je obitelj morala živjeti od nadnica, ne od imovine. Iako su u vrijeme industrijske revolucije neke žene uspjele naći posao u tvornicama, većina žena su i dalje bivale kućanicama.“⁹ Promjene koje se događaju u postmodernističkom dobu uvelike utječu na broj djece unutar obitelji, na način odgoja i način odnosa unutar obitelji. Roditelji su okrenuti karijerama te smatraju kako je dovoljno imati jednog ili eventualno dvoje nasljednika. Potraga mladih za samoostvarenjem počiva na pretpostavci da se želi organizirati život drugačijim od onog kakav su imali njihovi roditelji.

⁸ Šundalić, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, ekonomski fakultet u Osijeku: Sociologija, udžbenik sociologije za ekonomiste, 2011., str 144

⁹ Sweberg, Zagrebačka škola ekonomije i managementa, Načela ekonomske sociologije, 2003., MATE, str. 268

7. UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI

„Ljudsko biće je biće zajednice, društveno biće, a povezano s tim ljudsko biće je i biće transcendencije, odnosno biće mogućnosti transcendencije vlastite biološke prirode“¹⁰. U današnje vrijeme postoji čvrsta veza između društva i religije, odnosno kršćanstva koje prevladava u društvima Zapada, kao i društvima Republike Hrvatske. Na važnost povezanosti društva i religije ukazuje i poznata napomena Emilea Durkheima kako „ne postoji magijska crkva“¹¹, gdje crkva podrazumijeva zajednicu.

Postoje mnoge teorije koje tvrde da su postupci modernizacije ugrozili zajednicu te pretvorili je u društvo koje se daljnjim djelovanjem dijeli na manje skupine i pojedince. Današnje je društvo postalo materijalističko te je više-manje usmjereno ka uspjehu, svaki pojedinac zasebno. Sve više se zanemaruje duhovna vrednota čovjeka te vjersko i moralno ponašanje istog.

Okruženje društva je vrlo blagotvorno na način da postoje razne društvene aktivnosti još od najranije dobi, recimo plivanja dojenčadi te niza sportskih aktivnosti kako u vrtićima tako i u daljnjem razvoju djece. Djeca su preplavljena nizom opcija no te opcije su vezane za jednu komponentu ljudskog postojanja, onu tjelesnu. Dovodimo se do pitanja što je sa duhovnom komponentom ljudi jer, realno gledajući, to je komponenta koju bi trebalo, isto tako, negovati od samog početka života ljudskog bića.

Za naslutiti je kako se u današnjem društvu ne pridodaje dovoljno pažnje po pitanju razvoja duhovne komponente ljudskoga života te kako je ova zadaća prepuštena isključivo roditeljima. Opće poznata stvar je da je roditeljima dužnost odgajati svoju djecu. Ta dužnost proizlazi iz ljubavi roditelja rađajući novo biće. Uloga roditelja u odgoju djece je nenadmašna. Roditelji stvaraju obiteljski ambijent, ambijent u kojem pomažu svom djetetu u rastu i razvoju. Nije rijetkost da roditelji koji odgajaju svoju djecu u kršćanskoj vjeri nailaze na probleme u društvu. Samim time budu obeshrabreni u svojim odlukama i stavovima te ponekad pod utjecajem okoline potpuno zanemare svoju zadaću, zadaću roditelja.

¹⁰ Luckmann, T. (1967). *The Invisible Religion. The problem of Religion in Modern Society.* New York: The Macmillan Company.

¹¹ Durkheim, E. (2008). *Elementarni oblici religijskog života. Totemistički sustavi u Australiji.* Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.

Procesi modernizacije te individualizacije uvelike su utjecali na promjenu društvenog odgoja, kako u odnosima roditelj - dijete, tako i u odnosu na moralni i vjerski odgoj. U današnje vrijeme otac više nije samo hranitelj a majka domaćica, u današnjem odgoju podjednako participiraju oba roditelja. U novije doba sve se više zakoni prilagođavaju ovim promjenama. Navodim kao primjer obiteljski zakon koji je uveo promjene u odnosu na oca kao sudionika u odgoju od rođenja djeteta.¹² Za zaključiti je da se sve više nastoji uključiti oba roditelja u odgoj djeteta, i to od samog početka djetetova života, od najranijeg djetinjstva.

Način na koji će roditelji odgajati svoju djecu razlikuju se od jedne obitelji do druge. To napominjem iz razloga jer ne odgajaju svi roditelji djecu na vjerski način. Bitno za napomenuti je važnost vjerskog odgoja u životu djeteta. Najvažnija zadaća moralnog i vjerskog razvoja osobe je izgraditi osobu kao ličnost te stvoriti osobu za iskrenu, pravu i nesebičnu ljubav prema Bogu i bližnjemu, prema osobama s kojima se svakodnevno susreće. Takva načela proizlaze iz obitelji, takva ljubav se gradi na čvrstim stavovima obitelji. Djeca svoje roditelje gledaju kao idole, kao osobe kakve će oni jednog dana postati. Promatraju ih svakodnevno i samim time uloga roditelja je da djeci daju pozitivan primjer. Ukoliko su roditelji dobri vjernici i ukoliko štiju svoju vjeru te uče svoju djecu da nastoje u njihovim načelima postoji vjerojatnost da će i djeca postati takva. Ukoliko se dijete u obitelji osjećalo voljenim i prihvaćenim, ono će svu svoju ljubav prenositi i drugima.

Vjerski odgoj se mora prilagoditi svakom djetetu, jer ne djeluje svaka metoda na svako dijete. Djeci su, još od malih nogu, potrebne priče, simboli, pokoja gesta. Današnjim stresnim i turbulentim načinom života su roditelji više usmjereni na budućnost nego na svakodnevno uživanje sa djecom što je kriv način razmišljanja. Stoga, roditelji trebaju biti „čvrste ruke“ i predstavljati uzore djeci, te samim time živjeti u skladu te djeci usađivati moralne i vjerske obveze.

¹² Novi zakon o roditeljnim i roditeljskim potporama kaže kako majka ima pravo na dodatni roditeljni dopust do navršenih šest mjeseci života djeteta, a dodatni roditeljni dopust majka može prenijeti na oca pisanom izjavom uz njegovu prethodnu suglasnost.
U: http://www.hzzo-net.hr/dload/zakoni/06_procisceni.pdf (15. travnja 2017.).

7.1. UTJECAJ RELIGIJE NA RAZVOJ OBITELJI U RH

Prema popisu stanovništva provedenom 2011. godine utvrđeno je da u RH živi 4.284,889 ljudi. Od ukupnog broja stanovništva, njih čak 86,28% se izjasnilo da su katolici, odnosno da pripadaju katoličkoj vjeri. Iz tog razloga će se ovaj dio rada bazirati na katoličke obitelji unutar RH i prikazati kako je katolička vjera nekada utjecala na razvoj obitelji, a kakav utjecaj ima danas.

Obitelji se u RH razlikuju prema tipu i prema broju članova. U Hrvatskoj ima ukupno 1.215.865 obitelji od kojih je najviše obitelji s djecom. Iz popisa je vidljivo da u RH, osim obitelji s djecom, postoje i drugi, različiti tipovi obitelji. Obitelji bez djece, izvanbračni parovi, izvanbračni parovi s djecom, samohrana majka s djecom ili samohrani otac s djecom; sve su to tipovi obitelji kakvih nalazimo u hrvatskom društvu. Prema provedenom popisu uviđamo da je u RH najmanje izvanbračnih parova s djecom. Svi se ti tipovi kose sa pojmom obitelji koji predstavlja katolicizam. Prema katoličkoj vjeri jedini tip obitelji koji bi trebao postojati jest tip obitelji s djecom ili u slučaju smrti jednog od roditelja, samohrani otac ili majka s djecom, svi se ostali navedeni tipovi obitelji u RH kose sa najzastupljenijom vjerom u Hrvata - katolicizmom.

Tablica 2. – Obitelji u RH prema tipu i broju članova, popis stanovništva 2011. godine

	Bračni par bez djece	Izvanbračni par bez djece	Bračni par s djecom	Izvanbračni par s djecom	Majka s djecom	Otac s djecom	Ukupno
Broj obitelji	321.933	26.252	637.184	22.634	174.517	33.345	1.215.865
Broj članova obitelji	643.866	52.504	2.406.518	84.216	409.395	77.579	3.674.078

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h02_01_04/H02_01_04.html, internetski izvor 20. lipnja 2019. , 14:09 h

U tablici 2 vidljivo je da u RH postoji 1.215.865 obitelji od kojih je najviše obitelji koje su okrunjene brakom i imaju djecu, odnosno njih 52,41% predstavljaju bračni par s djecom. Iako trendovi izvanbračnih zajednica rastu, prema popisu 2011. godine uočavamo da je postotak takvih obitelji u RH najniži i iznosi 1,86%, što zapravo ide u prilog Katolicizmu, jer prema toj, najzastupljenijoj religiji u RH, dijete treba biti začeto tek nakon sklapanja braka. Katolicizam priznaje i samohrane roditelje s djecom

ukoliko je jedan od supružnika preminuo. U RH broj samohranih majki s djecom iznosi 174.517, dok je samohranih očeva za 11,61% manje. Tipovi obitelji koji se kose sa pojmom katoličke obitelji su izvanbračni parovi s djecom i bez djece jer katolička vjera ne prihvaća takve zajednice pod pojam „obitelji“ dok se isti ne okrunu sakramentom braka u za to određenoj instituciji – crkvi.

Prema popisu stanovništva provedenom 2011. godine u RH jasno je vidljivo da je katolicizam najzastupljenija vjera u RH. Za zaključiti je da u Hrvatskoj ima najviše katoličkih obitelji i sukladno tome u daljnjem tekstu spominje se pojam katoličke obitelji u Hrvatskom društvu kao i pitanje utječe li i kako katolicizam na razvoj obitelji u Hrvatskom društvu.

8. UTJECAJ KATOLICIZMA NA RAZVOJ OBITELJI U HRVATSKOM DRUŠTVU

Kršćanstvo je najzastupljenija religija hrvatskog naroda od naseljenja današnjih prostora. Prema popisu stanovništva iz 2011., 86,28% stanovništva izjašnjava se rimokatolicima. Od nastanka samostalne Hrvatske Katolička Crkva u Hrvatskoj pokušava promicati svoje vrijednosti u društvu, često uz suradnju konzervativnih političkih stranaka i katoličkih udruga. Neke od vrijednosti i inicijativa su neradna nedjelja, vjeronauk u školama te posebno inicijativa za zaštitu braka kao zajednice muškarca i žene, protivljenje homoseksualnim brakovima i očuvanje vrijednosti prirodnih metoda u planiranju obitelji. Katolicizam se zalaže za stvaranje obitelji ovim slijedom: dvoje ljudi, muškarac i žena koji su emocionalno povezani ljubavlju potvrde svoju ljubav pred Bogom i ljudima u ustanovi crkve i razmjenjivanjem zavjeta i prstenja sklope brak i tim činom postaju bračna zajednica. Nakon što su sklopili brak supružnici stvaraju obitelj začinjavanjem djece. U Bibliji (svetom pismu, odnosno svetoj knjizi) na kojoj počiva katolička vjera nalazimo pravilo prema kojem bi katoličku obitelj trebalo činiti najmanje 5 članova – otac, majka i troje djece. Po rođenju djece svaki od njih bi trebao primiti sakrament krštenja koji predstavlja obred kojim dijete postaje „dijete Božje“. Roditelji su ti koji se trebaju brinuti da dijete prođe sakrament krštenja, prve pričesti, euharistije i zatim potvrde. Roditelji također trebaju brinuti o tome da djeca žive vjeru i vjerske običaje. Nedjeljne mise, redovita euharistija i molitva tek su neki od „obreda“ kojima treba prisustvovati cijela obitelj. Dakle, Katolicizam ima neke određene običaje, vjerovanja i vrijednosti koji svaki katolik treba štovati. Katolicizam nikada nije podržavao izvanbračne zajednice. U povijesti je Crkva imala vrlo velik utjecaj na obitelj, na širenje obiteljske loze i na stvaranje što većeg broja nasljednika. Crkva je bila Ta koja je okupljala obitelji na molitvama, ulijevala nadu, i predstavljala je spas u teškim trenucima kao i u ratnim trenucima koji su Hrvatskoj poznati.

U Hrvatskoj današnjici Katolicizam više ne predstavlja stroga vjerovanja niti strogo vršenje određenih obreda. Prema već prije navedenom popisu stanovništva 2011. uviđaju se koji sve tipovi obitelji postoje, dakle više ne postoji tradicionalna (nuklearna) obitelj kao jedini oblik obitelji. Što je tome uzrok?

Iako se negativni trend sklapanja brakova posljednjih godina mijenja, supružnici sve stariji stupaju u brak. Slično kao i kod rođenja prvog djeteta, na odluku o stupanju u brak vjerojatno utječu brojne društvene promjene. Mladi se sve kasnije osamostaljuju, što može biti povezano sa stopom nezaposlenosti mladih, ali i većim

obuhvatom mladih visokoškolskim obrazovanjem. Također, određeni dio mladih živi u izvanbračnim zajednicama. Dok se mladi čovjek u današnjici „izgradi“ i smatra uspješnim i spremnim za stvaranje obitelji, u prijašnje vrijeme bi supružnici do tad već odgajali troje djece.

Već tradicionalno, muškarci ulaze u brak stariji od žena. Tako je prosječna dob muškarca pri sklapanju prvog braka u 2017. iznosila 31,3, a žene 28,6 godina, odnosno prosječna dob muškarca je u odnosu na 1990. porasla za 4,3 godine, a žene za 5,3 godine, piše DZS u analizi.

Religija više ne predstavlja „nit vodilju“ u životu pojedinca niti je mladi ljudi smatraju potrebnom u životu. Sve je više izvanbračnih zajednica i obitelji nastalih sklapanjem građanskih brakova (bračni zavjeti obavljeni u matičnom uredu). Trend sklapanja tzv. građanskih brakova također ne ide ususret katoličkoj slici obitelji. Čak 48,4% brakova sklopljenih u 2017. bili su građanski, odnosno od 20.310 sklopljenih brakova te godine samo je 51,6% bilo obilježeno vjerskim obredom te je to također jedan od uzroka nestajanja tradicionalne obitelji.

Današnje obitelji ne odgovaraju slici „savršene“ katoličke obitelji jer čak i one koje žive u katoličkoj vjeri ne primjenjuju je u potpunosti i ne shvaćaju religijske obrede ozbiljnima u onoj mjeri u kojoj ih se prije smatralo. Katoličke obitelji danas su uglavnom obitelji koje se sastoje od supružnika i djece, no ne postoji neki određeni broj koji će određivati smatra li se ta obitelj katoličkom ili ne. Trend s minimalnim brojem djece je sve zastupljeniji zbog toga što supružnici smatraju da je dovoljan jedan nasljednik kojem će pružiti sve što je potrebno za zadovoljavanje egzistencijalnih i drugih potreba. Prije su višebrojne obitelji živjele u oskudici i zarađivale od zajedničkog poljodjelstva, dok su danas izvori prihoda u obitelji plaće visokoobrazovanih roditelja. Roditelji koji su primili sve sakramente i stupili u brak crkvenim obredom te dobili dijete dužni su dijete krstiti, no u današnje vrijeme se to ne smatra pravilom u društvu kao što je to bilo nekada. Katoličke obitelji svoju djecu uglavnom krste te pričeste no kada dijete odraste i bude u dobi u kojoj treba primiti svetu Potvrdu, tek tada se vidi jesu li roditelji u dovoljnoj mjeri prenijeli krišćanski identitet na dijete. Naime, to je prvi sakrament o kojem dijete odlučuje samo hoće li ga primiti i nastaviti biti članom Crkvene zajednice. Većina djece nastavlja život u vjeri i potvrđuje svoju vjeru tim sakramentom no sve više raste broj one djece na koju roditelji nisu dovoljno utjecali i koji odlučuju da neće i ne žele biti punopravni članovi

Crkve. Današnje obitelji također ne odgovaraju Katolicizmu zbog toga što ne sudjeluju redovno na svetim euharistijama, na ispovjedi i ostalim obredima koje Katolička vjera nalaže prema svetim zapovijedima.

Hrvatska je katolička zemlja i to se uvijek i naglašava zbog značajnosti koje je Crkva napravila za zemlju u najtežim, ratnim trenucima. No jesu li Hrvati doista vjernici i žive li najzastupljeniju vjeru u Hrvatskoj? Odgovor na ovo pitanje prikazat će se kroz osvrt na istraživanje dr. sc. Krunoslava Nikodema pod nazivom „Religija i obitelj“.

8.1. OSOBNI OSVRT NA PROVEDENO ISTRAŽIVANJE

Dr. sc. Krunoslav Nikodem 2010. godine proveo je istraživanje na temu „Religija i obitelj - utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju odnosa roditelja i djece.“ U Nikodemovu radu analiziraju se odnosi kršćanskog svjetonazora i opažanje odnosa roditelja i djece, te odlike dobrog odgoja djece u obitelji.

Rad se temelji na rezultatima empirijskog istraživanja provedenog u sklopu projekta »Kršćanski identitet i kvaliteta bračnog i obiteljskog života«. Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2008. godine, na reprezentativnom uzorku od 1200 punoljetnih građana Hrvatske koji su u braku ili su prije bili u braku. Kršćanski identitet se konstruira od sljedećih pitanja: uvjerenje o postojanju Boga, odnosno prihvaćanje određene koncepcije Boga (kršćanske i nekršćanske); učestalost odlazaka na nedjeljnu misu (institucionalna religijska praksa); religijska samoidentifikacija (religioznost u užem smislu), te na temelju instrumenta od dvadeset čestica (pitanja o tome što znači biti kršćanin).¹³

U radu se koristio niz pitanja religioznosti, kao što su pitanja o tome postoji li Bog uopće, vrše li ispitanici religijske obrede, koliko često ispitanici odlaze na nedjeljnu misu te pitanja o samoidentifikaciji pojedinaca kao vjernika kao i niz pitanja koja su važna pri odgovoru na postavljeno pitanje (žive li Hrvati Katoličku vjeru?).

Prema Nikodemovom radu bitno je napomenuti da tek 25% građana Hrvatske redovito (tjedno) pohađa misu, dok nešto više od 10% uopće ne pohađa istu. Skoro 50% ispitanika tvrdi da postoji osobni Bog (Bog-osoba) dok ostali tvrde da postoji neka vrsta duha ili životne sile, ili pak ne znaju što da misle. Rezultati istraživanja

¹³ K. Nikodem, Filozofski fakultet Zagreb: Religija i obitelj; Utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju odnosa roditelja i djece, 2010., str. 173

nalažu da se u posljednjih petnaestak godina oko 80 posto ispitanika smatra religioznima, bilo u skladu s crkvenim učenjem, bilo na svoj način.

Istraživanje također pokazuje da se u navedenom razdoblju postotak građana koji smatraju da Crkva adekvatno odgovara na probleme obiteljskog života smanjio za 15% (s 50,5% na 35,5%). Iz istraživanja se isčitava da 14,6% ispitanika tvrdi da je brak zastarjela institucija. Polovica građana (54,6%) smatra da je u redu da dvoje ljudi živi zajedno bez stupanja u brak, dok ih tek petina, odnosno 20,7% smatra suprotno.

Zaključno, prema Nikodemu, kršćanski identitet nema gotovo nikakvog utjecaja na percepciju odnosa roditelja i djece. On smatra da ne možemo tvrditi da kršćanski identitet nema utjecaja na percepciju obiteljskih odnosa roditelja i djece u općem smislu, već samo u konkretnom, analiziranom smislu tih odnosa, odnosno njihovih percepcija. Također navodi da je jasan utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju dobrog odgoja djece u obitelji. Ispitanici koji vjeruju u postojanje osobnog Boga, tjedno odlaze na misu, smatraju se „religioznima prema crkvenom učenju“, te su bliži „katoličkom pravovjerju“ i katolicizmu u obitelji, skloniji su smatrati kako je vjerski odgoj temelj dobrog odgoja djece u obitelji. Ispitanici koji se smatraju nereligioznima i koji su bliži individualiziranom kršćanstvu skloniji su u tom smislu isticati samostalnost djeteta.

Postavlja se pitanje, kud to vodi? Vodi li to ka sekularizaciji? Podaci su jasni i ukazuju na to da ljudi bježe od vjere, da se na neki način otuđuju i da zauzimaju svoj stav, obrambeni stav. Jasno je, isto tako, da religija ima veliku važnost za obitelj, da ona ima velik značaj u dobrom odgoju djece. Po podacima iz istraživanja za zaključiti je da se u desetogodišnjem razdoblju smanjila važnost religije u percepciji obiteljskog života.

Zaključak osvrta na ovo istraživanje daje odgovor na ranije postavljeno pitanje a to je žive li Hrvati doista vjeru za koju su se izjasnili da je najzastupljenija vjera u RH. Hrvatska obitelj prema ovom istraživanju ne provodi sve religijske obrede na način i u mjeri u kojoj bi trebala. Obitelji su u vrlo maloj mjeri okrenute Katoličkim obredima i sve više počinju zanemarivati važnost prenošenja Katoličkih vrijednosti na svoju djecu. Stanovnici RH nisu u potpunosti okrenuti vjeri i ne žive svoju vjeru na ranije propisan i određen način.

9. ZAKLJUČAK

Religija je u Hrvatskom društvu uvijek bila pojam koji se povezivao sa osamostaljenjem Hrvatske te je zbog ratnih događanja religija zauzela veliku poziciju u našem društvu. Kroz povijest je Katolička Crkva okupljala vjernike i pružala pomoć i nadu te je narod od tih vremena smatrao religiju vrlo bitnom za naše društvo. Obiteljske zajednice su se okupljale na nedjeljnim misama te u svakodnevnim molitvama. Religijski obredi su bili ono što se ponajviše obilježavalo u društvu kao razlog za slavlje i veselje. Čak i kada nisu zbog vrhovnih naređenja smjeli ići u crkvu većina je obitelji potajno nosila svoju novorođenčad da prime sakrament krštenja jer se smatralo da dijete koje ne primi sakrament krštenja nije „dijete Božje“. Religija je također utjecala na obitelj kroz inicijativu stvaranja brojne obitelji koja će imati minimalno 5 ili više članova. Čovjek se u prijašnje vrijeme odlučivao na sklapanje braka i stvaranje obitelji u puno ranijoj životnoj dobi.

U današnje vrijeme je pojam religije u Hrvatskom društvu još uvijek prisutan i posljednjim popisom je utvrđeno da ima još uvijek mnogo katoličkih obitelji koje smatraju da žive u vjeri, no prema utvrđenim karakteristikama katolicizma zaključuje se da u Hrvatskom društvu religija više ne predstavlja ustanovu prema čijim pravilima treba živjeti nego baš suprotno. Religija je shvaćena kao nedjeljni odlazak na misu i slavlje „bitnih“ blagdana. Obiteljska struktura se u potpunosti promijenila i pojmovi poput patrijarhalne obitelji počinju u potpunosti nestajati iz društva. Suvremena obitelj predstavlja muškarca i ženu koji redovito odlaze na posao kako bi prehranili uglavnom tročlanu ili četveročlanu obiteljsku zajednicu. Djeca su prepuštena odgojno obrazovnim institucijama te se obiteljska struktura mijenja s obzirom na sve veći trend izvanbračnih zajednica s djecom. Ljudi se danas sve stariji odlučuju na sklapanje braka i na stvaranje obitelji jer žele stvoriti suprotno životno okruženje od onog kakvog su imali njihovi roditelji. Svi prikupljeni podaci dovode do zaključka da se Maslowljeva hijerarhija potreba u potpunosti promijenila te da potreba koja se nalazi „na vrhu piramide“, odnosno potreba za samoaktualizacijom (samoostvarenjem) prelazi na treće mjesto u piramidi, odmah iza fizioloških potreba i potreba za sigurnošću.

Katolička obitelj se smatra najzastupljenijom obitelji prema religijskom opredjeljenju u RH no prema svim ukazanim činjenicama koje su navedene u radu za zaključiti je da postoji vrlo mali postotak onih obitelji koji uistinu žive vjeru u pravom smislu riječi.

Religija nema gotovo nikakvog utjecaja na razvoj obitelji u današnjici jer su se ljudi otuđili i ne žele prihvatiti pravila koja vjera nalaže. U RH religija ne utječe na suvremenu obitelj i ne potiče je na razvoj. Religija se dakako trudi i zalaže za takve inicijative no mlađi ljudi nemaju potrebu za religijskim pripadanjem i odgajanjem djece u vjeri, što možemo vidjeti iz velikog broja izvanbračnih zajednica, građanskih brakova, porasta broja ateista, podržavanja parada istospolnih zajednica te iz velikog broja djece koji se u vrijeme sakramenta potvrde odluče da neće postati punopravni članovi Crkve. Mladi zamjeraju Crkvi sve veću upletenost u politička zbivanja te ne žele štovati neke od glavnih Crkvenih zapovjedi.

Zaključno, prosječna Hrvatska obitelj koja se smatra Katoličkom obitelji samo u nekoj mjeri živi prema odredbama Katolicizma koje uglavnom provode djedovi, bake te očevi i majke. Roditelji se ne zalažu dovoljno za prenošenje religijskih vrijednosti na svoje nasljednike te se zbog toga gubi svijest o potrebi mladih za vjerom. Obitelj je zajednica na koju u suvremenom društvu religija skoro pa ni nema utjecaj, nego je religija pojam koji služi za isticanje neke pripadnosti. Kako ljudi ne žive prema religijskim pravilima tako se gubi i utjecaj religije na društvo i na obiteljsku strukturu. Religija u RH ima utjecaj na većinu stanovnika no u smislu utjecaja na obiteljsku razvijenost može se zaključiti da religija nema gotovo nikakav utjecaj.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Šundalić, A., *Sociologija, Osijek*, Ekonomski fakultet, 2011.
2. Ponsard C., *Vjera u obitelji, Verbum*, 2008.
3. Pieper J., *O vjeri, Verbum*, 2012.
4. Haralambos M., Heald M., *Uvod u sociologiju, Globus nakladni zavod*, 1980.
5. Kregar J., Polšek D., Petković S., Rogić I., Ajduković M., Malenica Z., *Sociologija, školska knjiga*, 2003.
6. Lechner O., *Prenošenje vjere u obitelji, Teovizija*, 2009.

INTERNETSKI IZVORI:

1. Crkva u svijetu, <https://hrcak.srce.hr/141339>, (pristupljeno 12. ožujka 2019.)
2. Religija i obitelj. Utjecaj kršćanskog identiteta na percepciju odnosa roditelja i djece, <https://hrcak.srce.hr/59830>, (pristupljeno 16. ožujka 2019.)
3. Obitelj-brak-religija, <https://anarhisticka-biblioteka.net/library/erich-muhsam-obitelj-brak-religija.html>, (pristupljeno 23. travnja 2019.)
4. Obitelji prema tipu i broju članova, https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h02_01_04/H02_01_04.html, (pristupljeno 20. lipnja 2019.)
5. Stanovništvo prema vjeri, popisi 2001. I 2011., https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/usp_04_HR.htm (pristupljeno 28. travnja 2019.)
6. Utjecaj roditeljskog odgoja na razvoj djeteta, <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:86/preview> (pristupljeno 29. srpnja 2019.)
7. Neki sociološki aspekti roditeljstva u suvremenom društvu, <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6131/1/Lektori%C4%87.pdf> (pristupljeno 29. svibnja 2019.)
8. Obiteljski odgoj nekad i danas, <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu:38/preview>, pristupljeno 27. svibnja 2019.)
9. O kao obitelj, <https://www.studijidizajna.com/content/diplomski-rad-%E2%80%93-o-kao-obitelj>, (pristupljeno 27. svibnja 2019.)

10. Konstrukcija upitnika religioznosti za pripadnike katoličke vjeroispovijesti i provjera nekih njegovih mjernih karakteristika,
<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/127/1/TerezaPiv%C4%8Devi%C4%87.pdf>
(pristupljeno 28. svibnja 2019.)
11. Pojam religije, <https://www.seminarski-diplomski.co.rs/RELIGIJA/PojamReligije.html> (pristupljeno 05. lipnja 2019.)
12. Vjerska zajednica kao socijalni resurs,
<http://idiprints.knjiznica.idi.hr/246/1/2013%20An%C4%8Di%C4%87%20-%20PhD.pdf>(pristupljeno 06. lipnja 2019.)
13. Religija u Hrvatskoj, https://hr.wikipedia.org/wiki/Religija_u_Hrvatskoj
(pristupljeno 06. lipnja 2019.)
14. Sekularizacija, file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/23_40.pdf (pristupljeno 06. lipnja 2019.)
15. Obitelj, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44557> (pristupljeno 06. lipnja 2019.)
16. Rasprave, file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/218_236_CUS_2_2015.pdf
(pristupljeno 08. lipnja 2019.)